

Luonto arkkitehtuurissa

Kuuluisa Sagrada Família -katedraali on kuin metsä, jonka eritasoiset lehvästöt kertovat omia tarinoitaan. Luonnosta innoituksen saaneita yksityiskohtia ei tarvitse lähteä hakemaan Barcelonasta asti, sillä niitä tarkkailla myös Helsingin jugendrakennuksista.

TEKSTI JA KUVAT

MARKUS HILANDER | FM, AINO TANTTARI | FM

Luonto ei rajoitu Barcelonassa vain Välimeren ja aurinkoon, vaan sen elementtejä pääsee ihailemaan myös aivan kaupungin ytimessä. Siellä eteen koho-

aa katalonialaisen arkkitehdin **Antoni Gaudín** (1852–1926) suunnittelemia rakennuksia, jotka jäljittelevät luonnon epäsäännöllisiä muotoja.

Gaudín edustamaa tyyliä kutsutaankin usein orgaaniseksi arkkitehtuuriksi. Tuodessaan luonnon esikuvia arkkitehtuurin piiriin hän tuli uudistaneeksi senaikaista arkkitehtonista muotokieltä. Siksi häntä pidetään myös art nouveau edustajana. Art nouveau on ranskaa ja tarkoittaa osuvasti ”uutta taidetta”.

Suomessa art nouveau tunnetaan jugendtyylinä – sana tarkoittaa saksaksi nuoruutta. Se vallitsi niin arkkitehtuurissa, taideteollisuudessa kuin kuvataiteessakin 1880-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan asti. Niin art nouveau kuin jugendinkin ideologinen perusta oli irrottautuminen niitä edeltäneistä kertaustyyleistä, kuten antiikin arkkitehtuurin ihanomisesta, sekä uudenlaisen yhteiskunnan korostaminen. Tärkeä näkökulma oli luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen harmonia maailmassa, jossa ihmisen vaikutus ympäristöönsä oli jatkuvassa kasvussa.

LUONTO & YMPÄRISTÖ

Orgaaninen arkkitehtuuri

Gaudí havaitsi, että luonnossa ei juuri esiinny suoraa viivoja tai tasaisia pintoja. Hän koki velloisuudekseen soveltaa esimerkiksi lehtien muotoja arkkitehtuuriin, koska kukaan muu ei ollut aikaisemmin niin tehnyt. Gaudí ei kuitenkaan pyrkinyt muokkaamaan luonnon mallia mieleisekseen, vaan käytti sitä sellaisenaan.

Dialogi elävän luonnon kanssa tarjosi Gaudílle ideoita, esteettisiä muotoja ja rakenteellisia ratkaisuja niin rakennusten ulkoisten muotojen kuin sisäisten toimintojen suunnitteluun. Esimerkiksi puut toimivat Gaudín orgaanisessa arkkitehtuurissa pylväiden mallina.

Lopulta orgaanisuus syrjäytti myös perinteisen paperille suunnittelun, ja Gaudí alkoi sen sijaan käyttää puisia, savisia ja kipsisiä pienoismalleja. Hän rakensi esimerkiksi langasta ja pienistä punnuksista monimutkaisia verkostoja, katosta ylösalaisin roikkuvia pienoismalleja, joilla hän suunnitteli maksimaalisen painon kantavia pylväitä.

Sagrada Famílian historiaa

Haarautuvilta oksilta näyttäviä pylväitä voi ihailia muun muassa *Sagrada Família* -kirkossa. Rakennusta kannattelevat pylväät ovat kuin jättimäisiä plataanipuita (*Platanus x hispanica*), joiden korkeuksissa olevien oksien ja lehtien välistä ikkunoiden lasimaalauksen värittäämä päivänvalo pääsee puiden juurelle.

Sagrada Família sijaitsee Eixamplen kaupunginosassa. Katedraalia varten ostettu tontti sijaitsi hankintavuonna 1881 silloisen Barcelonan laitamilla, kaupunginmuurien ulkopuolella.

Katedraalin pinta-ala on vaatimattomat 4500 neliometriä. Kahden julkisivun lisäksi valmiina on kahdeksan tornia, joita on tarkoitus rakentaa vielä kymmenen lisää. Valmiina katedraalin

päätori nousee 170 metrin korkeuteen. Silloin se on vain paria metriä matalampi kuin Barcelonan kaupungin korkein kohta, Montjuïc-kukku-la. Gaudín kerrotaan todenneen, ettei hän tahdo lähteä ylittämään jumalan aikaansaannoksia.

Vuonna 1878 arkkitehdiksi valmistunut Gaudí tiesi itsekin, että kunnianhimoinen Sagrada Família ei tule valmistumaan hänen elinaikanaan. Siksi hän jätti jälkeensä pienoismalleja ja piirroksia työn loppuunsaattamiseksi. Gaudí suunnitteli kirkkoa 40 vuotta, ja viimeiset 16 vuotta hän asui siellä erakkona. Hän kuoli tapaturmaisesti 73-vuotiaana raitiovaununnettomuudessa.

Gaudí on haudattu Sagrada Famílian kryptaan, jossa nykyisin pidetään messuja. Paavi vihki kirkon virallisesti käyttöön vuonna 2010.

Välimeren luonto inspiroi

Selkeimmät luonnon esikuvat tulevat Välimeren floorasta ja faunasta. Sagrada Famílian ulkoseiniä koristavat esimerkiksi kotilot, sammakot ja matelijat sekä passiohedelmän (*Passiflora edulis*) kiehkuraiset varret. Osa kirkon tornien huipuista on puolestaan kuin värikkäistä marjoista ja hedelmistä muodostuvia jäätelötötterön vohvelikartioita. Aikoinaan Gaudí kaavaili, että nämä venetsialaista keramiikkaa ja mosaiikkia edustavat tornien huiput olisivat ensimmäinen asia, jonka Barcelonaa lähestyvät merimiehet näkevät.

Kehäkukat (*Calendula officinalis*) innoittivat Gaudía puolestaan suunnittelemaan niitä muistuttavia kaakeleita Casa Vicensiin, Barcelonassa sijaitsevaan asuintaloon.

Edellä mainittujen ikonisten kohteiden lisäksi Sagrada Famíliassa on tuhansia sekä kuvallisia että sanallisia symboleja. Kilpikonnan symboloi maailman vakautta, pelikaani toisten

1. Sagrada Família -katedraalista on valmiina noin 65 prosenttia, ja se valmistunee vuonna 2026, jolloin Antonio Gaudín kuolemasta tulee kuluneeksi sata vuotta.

2. Vuosittain noin kolme miljoonaa turistia kävelee Sagrada Famíliaan lehtien, kukkien, perhosten ja hämähäkkien koristelmista ovista.

3. Sagrada Famílian puiden haarautuvia oksia jäljittelevät pylväät yltävät jopa 45 metrin korkeuteen.

4. Siipien suojissa. Kansallisromanttinen pöllö Luotsikatu 10:ssä Katajanokalla.

5. Ohdakkeita ja hämähäkinverikkoja Katajanokalla, Kauppiaankatu 5.

6. Auringonkukkia Luotsikatu 1:n eli Tallbergin talon ovessa Katajanokalla.

LUONTO & YMPÄRISTÖ

Käpy poikineen.
Havuaiheet ovat
tyypillisiä Kansallis-
teatterin koristeita.

Joutsenportti ja
vesikasvillisuutta
Kruunuvuorenkatu
3:ssa Katajanokalla.

Pelikaanipariskunta
toivottaa sisään tulijat
tervetulleeksi Eeri-
kinkatu 1:n portilla
Kampissa.

» Luonto arkkitehtuurissa

puolesta uhrautumista, kyyhkynen toivoa ja rauhaa, syypessi ikuisuutta, viinirypäleet ja vehnäntähkä ehtoollista. Jos tuntee uskonnolliset kertomukset, Sagrada Famíliaa voi lukea kuin avointa kirjaa.

Näiden lisäksi Gaudí hyödynsi paljon geometrisia muotoja, kuten mehiläiskennojen polygoneja eli monikulmioita, jotka toistuvat esimerkiksi koristeellisissa, metallisissa aidoissa. *Heksagoneista* eli kuusikulmioista muodostuu myös esimerkiksi *Casa Calvetin* verkkomainen, kultainen ovisilmä.

Aaltomaisten kattojen suunnittelussa Gaudí käytti kuningasmagnolian elastisten lehtien (*Magnolia grandiflora*) muotoja. Toisinaan olo voikin olla kuin Liisalla Ihmemaassa Gaudín taideteoksia ihaillessa.

Lisäksi Gaudí tarkkaili esimerkiksi valeakasian (*Robinia pseudo-acacia*) putoavien siemen-

ten ja lehtien spiraalimaisia ratoja maan pinnalle. Samanlaisia spiraalimaisia muotoja hän havaitsi kotiloiden kierteisissä kalkkikuorissa. Nämä innoittivat Gaudía suunnittelemaan kierreportaita *Casa Milàan* ja kattokoristeita *Casa Batllóon*. Vaikka toisinaan jäljitelmät saattavat näyttää raskailta, inspiraation lähteenä luonto on ehtymätön.

Jugend ja kansallisromantiikka Suomessa

Jugendtyyli oli aikanaan myös kansallisromanttinen ilmiö. Monissa suomalaisissa jugendrakennuksissa näkeekin kansallisen identiteetin mukaisiksi koettuja suuria graniittipintoja sekä aiheita juuri suomalaisesta luonnosta. Esimerkkinä vahvasti kansallisromanttisesta rakennuksesta on entinen vakuutusyhtiö Pohjolan talo Helsingissä, joka noudattelee nimeä myöten kalevalaista nimi- ja kuvakieltä. Aleksanterinkatu 44:ssä sijaitsevan talon julkisivusta kurkistelevat muun muassa perisuomalaiset karhut.

Helsingissä on jugendin aikakauden rakennuksia yli 600 kappaletta. Silmäniloa luontoaiheisista yksityiskohdista saa runsaasti, jos nostaa katseensa rakennusten seinille ja katonharjoille. Suuri osa rakennuksista on eteläisen kantakaupungin asuinkerrostaloja, mutta kauniita esimerkkejä ovat myös muun muassa Helsingin rautatieasema, Jugendsali osoitteessa Pohjoisesplanadi 19 tai Kallion kirkko.

Luonnonmukaisuutta ja heraldiikkaa

Jugendtyyliset rakennukset pursuavat luontoa. Tyypillistä on luonnossa sellaisenaan esiintyvän symmetrisyyden hyödyntäminen ja toisaalta luolamaisten kaarimuotojen ja ikkunoiden epäsymmetrinen sijoittelu. Luontoaiheiden aavistuksenomainen tyylittely tekee loppuvaikutelmasta kepeän. Oksat, havut, kävyt ja jäkälä ovat toistuvia aiheita ja kukkien terälehtien symmetrisyys kuljettaa metsästä niityille. Suomalaiset eläimet kiipeilevät seinillä, mutta joukossa voi nähdä myös symbolisia eläimiä, kuten pelikaanin tai vaikkapa aarnikotkan sukkuisia tarunomaisia hahmoja.

Esimerkkinä jugendtyylin esiintymisestä yllättävässä paikassa lieneekin alun perin vuonna 1899 **Hugo Simberiltä** tilattu heraldinen aarnikotka eli *griippi*. Se on edelleenkin alkuperäisessä käytössään, metsäteollisuusyhtiö UPM-Kymmene tunnuksena.

Helsingin jugendrakennukset tuovat metsän kivikaupungin kaduille. Ne muistuttavat rakennetun ympäristön ja luonnon harmoniasta jugendin alkuperäisen sanoman mukaan. Silloin kun kiviset kadut kaikuvat eniten ja autot nostattavat pölyä ilmaan ohi metelöidessään, luontoaiheet auttavat muistamaan hiljaisuuden, auringonpaisteiset kukat ja ehkä metsän tuoksun.

Helsingiläisten jugendaarteiden luo voi suunnistaa helposti Helsingin kaupunginmuseon jugendesitteestä löytyvien karttojen avulla. ■